

DJELO MIHE REMCA

Miha Remec je rođen 10. kolovoza 1928. u drevnom gradu Ptuju od majke Ane iz Kostrivnice pod Bočem i oca Alojzija iz Trsta, pisca, odvjetnika i dugogodišnjeg ptujskog župana pred Drugi svjetski rat.

Počeo je pisati vrlo rano, kad je imao deset godina (1938.), objavili su mu u podlistku "Mladega Slovenca" prozu **Pravljica o srećnom kovaču (Bajka o srećnom kovaču)**. U ptujskoj gimnaziji su mu predavali trojica znanih slovenskih umjetnika: slovenski jezik - pisac Anton Ingolič, crtanje - slikar France Mihelič i vjeronauk - teolog i pisac Stanko Cajnkar.

U njegovo djetinjstvo se je sa svom strahotom urezao Drugi svjetski rat. Poslije njemačke okupacije Ptuja 1941. godine je gestapo zatvorio i mučio njegovoga oca, kasnije mu je bila sva rodbina prognana sa zadnjim transportom osviještenih Slovenaca u Srbiju, u Vrnjačku Banju, gdje je preživljavala opako vrijeme u pomanjkanju i tegobama ratnog vihora. To vrijeme pisac vjerno opisuje u romanu **Veliki voz** (Veliki transport).

Po povratku iz izgnanstva, godine 1945., se Miha Remec, kao sedamnaestogodišnji mladić, uključio u omladinski pokret i sudjeluje u radnim

brigadama pri gradnji omladinskih pruga Brčko – Banovići, Šamac – Sarajevo i tvornice strojeva u Železniku kod Beograda. "Poslije strašnog doživljaja rušenja svijeta, kad mi se nezaboravno utisnulo u svijest izgnanstvo, glad, ubijanje, bombardiranje, rušenje i opet rušenje na sve moguće načine, sam se poslije rata sa svim žarom predao izgradnji", piše Remec u uvodu zbirke **Pesmi iz levega žepa** (Pjesme iz lijevoga džepa, 1989.).

To su bile pjesme za zidne novine, za recitiranje uz logorske vatre, za pjevanje po napjevima partizanskih koračnica; znale su ih sve slovenske radne brigade. Neke pjesme su mu objavili listovi "Mladinska revija", "Novi svet" i "Nova obzorja". Kritika ih postavlja za ugled mladim pjesnicima. Tada ga ta konjunktura njegovog pjesnikovanja ne uvodi u institucionalno pjesništvo. Ostaje u brigadama, gdje se gradi i gdje je još uvijek očaran graditeljskom zanosu mladeži.

Krajem 1948. i početkom 1949. godine, poslije sukoba Jugoslavije s istočnim komunističkim blokom, služi vojni rok u jedinicama garde u Beogradu i kasnije u tenkovskoj brigadi u Čapljini u Hercegovini, su se počele stvari mijenjati. Kulturnjaci forsiraju "kramparsku poeziju¹", Remcu spočitavaju majakovštinu, nerazumljivaost, pomanjkanje čuvstava i šepav jezik.

Duboko razočaran povukao se u anonimnost i počeo pisati crtice i novele pod ženskim pseudonimom Irena Remrom. U listovima "Mladinska revija" i "Nova obzorja" izlaze crtice i novele: **Mehurčki (Mjehurići)**, **Nevihta (Oluje)**, **Decembrske vrtnice** (Prosinačke ruže) i **Moj boter Okusnik (Moj kum Okusnik)**. Kritika ih dočekuje kao novost i osvježenje u slovenskoj poratnoj književnosti.

---

¹ Poezija nastala prvih godina poslije 1945., o udarničkom radu i izgradnji socijalizma - prev.

Istovremeno vodi vojničku glumačku skupinu u čapljinskoj tenkovskoj brigadi, režira velike proslave na sceni uz Neretvu, piše skečeve za te priredbe, sam nastupa i dobiva uvid u kazališnu umjetnost, koja će mu koristiti pri kasnijem dramskom stvaralaštvu.

Odsluživši vojni rok se vratio u Ptuj, piše roman **Veliki voz** (Veliki transport, 1986.), objavljen u "Založbi Borec" (trideset četiri godine kasnije), prijateljuje sa svojim ocem, koji pred smrt (1952.) piše zadnje pjesme, i sam u tom ptujskom razdoblju stvara intimne ljubavne pjesme, koje će objaviti tek poslije više od pola stoljeća. Poslije smrti oca se Remec zaposlio kao dopisnik "Ljudske pravice" u Ptuj i postao, poslije suradnje sa "Slovenskim poročevalcem" (Slovenski glasnik, 1959.), novinar središnjeg slovenskoga dnevnika "Delo", te se zaručio s Nedeljkom Kacin i preselio u Ljubljano.

Remec je postavio vrlo oštru granicu između novinarstva i književnosti. Novinarstvo mu je zvanje koje obavlja profesionalno i u njemu se ne pokušava posebno isticati. Humoristične kolumne i članke piše u "Delu", "TT" (Tedenski tribuni) i "Slovenske novice" pod pseudonimom i dugo godina radi pri časopisu u pozadini kao noćni urednik.

Šezdesetih godina se posvećuje sasvim drami. Poslije uprizorenja seoske drame **Mrtvi kurent** (1960.) u Mariboru, mu u celjskom kazalištu igraju **Srečne zmaje** (Sretni zmajevi, 1963.), dramu o ribičima, koji su ušli u radioaktivni oblak poslije pokusne atomske eksplozije i u tom djelu su već iskazuju sve odlike Remčevog znanstvenofantastičnog pisanja: katastrofičnost, antiutopičnost i nada u opstanak čovječanstva.

U Slovenskom narodnom gledališću, u vrijeme ravnateljstva Bojana Štiha, u sezoni 1966./67. postavlja se na scenu politička drama **Delavnica oblakov**

(Radionica oblaka), oštra osuda poratne vlasti i revolucije, koja jede svoju djecu, te se za Remca slovenske scene hermetično zatvore, kasnije i televizijske kuće. Neuprizoreni ostaju drama **Kres ob Savici (Krijes uz Savicu)**, **Priklicevanje Nebov** (Prizivanje neba) te neizvedeni filmski i televizijski scenariji **Odpoklic iz orbite (Odgovor iz orbite)**, **Izginjajoča Mana** (Nestala Mana) i **Na robu Sonca (Na rubu sunca)**.

Napuštanje teatra predstavlja novu prijelomnicu u Remčevom opusu i u osobnom životu. Razvodi se od prve supruge i objavljuje **Sončni obrat** (Solsticij, 1969.), svoj prvi roman, koji, još uvijek na realistički način, obrađuje ljudsku opredmećenost i otuđenje.

Početak sedamdesetih godina se Remec zaručio s Mirom Iskra; bit će im rođena tri sina: Matija, Andrej i Jernej. Slijedi njegovo najplodnije stvaralačko razdoblje. U takozvano "čelično vrijeme", kad je vlast pokušala zatrti, upravo na umjetničkom polju, rađajuću slobodu duha i demokracije, nastaju Remčevi antiutopijski romani: **Votlina** (Špilja, 1977.), **Prepoznavanje** (1980.) i **Iksion** (1981., e-izdanje – 2016.).

„Opisujem svijet kakav ne bi trebao biti“, izjavljuje pisac u jednom od intervjua poslije izlaska "Iksiona". Pozorni čitatelj može shvatiti da Remec u svojim znanstveno-fantastičnim djelima opisuje vrijeme koje živi i doživljava; vrijeme ljudske neslobode, jednoulja, poroboćenja i medijske zaslijepljenosti.

Četiri godine po izlasku "Iksiona" objavljuje "Tehnična založba Slovenije" i "Pomurska založba" Remčev novi roman **Mana** (Časovni zapiski časnikarja Jurija Jereba; Vremenski zapisi novinara Jurija Jereba, 1985.), u kojem se iz antiutopije ponovo vraća u realnost, koja se dodiruje s nedokučivim graničnim osjećajem paralelnog svijeta.

Zanimljivo je da je bio taj roman najbolje prihvaćen među čitateljima, u velikoj nakladi, dok su drugi Remčevi romani imali uobičajeno male.

Po izlasku dvaju kratkih romana **Lovec (Lovac, 1987.,** e-izdanje – 2017.) i **Nečista hči** (Nečista kći, 1987., e-izdanje – 2017., na engleskom 2018.) i slikovnice za djecu **Kodeljica v vesolju** (Kudjelja u svemiru, 1987.) se pisac latio zanimljivog žanra: političko-fantastičnoga romana **Zelena zaveza** (Zeleni zavjet, 1989.), u kojem opisuje odcjepljenje Slovenije od Balkana u budućnosti; kad je nakladnička kuća "Borec" knjigu objavila (1989.), je bila samostalnost Slovenije na pragu i kasnije se događa u stvarnosti skoro nevjerojatno slično kao u "Zelenoj zavezi".

Poslije **Zelene zavezi**, već u samostalnoj Sloveniji, izlazi u redovnom godišnjem zborniku "Prešernove družbe" 1992. Remčeva omladinska znanstveno-fantastična pripovijest **Zapiski odposlanca Zemlje** (Zapisi izaslanika Zemlje, 1991.) u, za slovenske prilike, vrlo visokoj nakladi.

Manja je naklada zbirke njegovih znanstveno-fantastičnih priča **Astralni svetilniki (Astralni svjetionici)**, koje je Remec sve vrijeme pisao i objavljivao u revijama "Sirius", "Moj mikro", "Srce in oko", "Likovne besede" i "Nova Atlantida". „**Astralni svetilniki**“ (1993.) s iscrpnom studijom Janeza Majniča o Remčevem znanstveno-fantastičnom opusu izlaze 1993. godine u nakladi "Kiki Kerama". Zbirka izabranih fantastičnih i znanstveno-fantastičnih priča Mihe Remca "Žar ptica" izašla je 1999. godine kao elektronsko izdanje u nakladi "Besede" iz Švedske. Veći dio ovih priča je prethodno objavljen u zbirci "Astralni svetilniki".

"Katastrofa u svojem temeljnom i prvotnom značenju je nadasve prisutna u njegovim kratkim znanstveno-fantastičnim pričama", piše Janez Majnič. "Kad govorimo o romanima, tu bismo katastrofičnost određenije i preciznije odredili oznakom – zaključani čovjek. Sam pisac kaže da se bavi zaključanim, zatočenim čovjekom i, posljedično tome, njegovim bijegom iz te nevolje, pa bio to lanac kurenta ili kapsula nadsvjetlosnoga pokretnika."

U tipičnost Remčevih djela Majnič pripisuje autoru još i otpor prema tehnici, erotiku, ekologiju i fenomenologiju vremena: "Miha Remec se suvereno kreće po vremenskoj i prostornoj osi: tema njegovih znanstveno-fantastičnih djela se događa na svim mogućim koordinatama (prošlost, sadašnjost, budućnost; prostoru: tu, pored nas, posvuda po Zemlji, na nebeskim i svemirskim prostranstvima, te u izvanvremenu i neprostoru). Vrijeme (mu) je tako univerzalni kontinuum, izmigoljiv i nepredvidljiv, krvnik i milostnik, samodovoljan i vječan; ne-okončan."

Zato i nije čudno da se Miha Remec stalno ponovo vraća u vremenske petlje kao u romanu o putovanju kroz vrijeme, **Trapanske kronografije**, koji je izlazio u podlistku "Nedela" od 1995. do 1997. i trpak je podsmjeh novom vremenu koje žive Slovenci na svojem malom planetu u velikom svemiru. Roman je kao knjiga objavljen 2018. godine.

Nadalje, u začetku novoga stoljeća i tisućljeća je potom bard slovenske znanstvene fantastike i antiutopije odlučio nastaviti priču o Iksionu i pri mariborskoj nakladi "Obzorja" izlazi mu roman **Iksia** (2001., e-izdanje – 2016.). U nastavku sage o Iksionovom vječnom krugu neke poznavatelje iznenađuje Remčeva "spisateljska kondicija". Tada Remec nakon pet godina s romanom **Iks** (2006., e-izdanje – 2016.), kojega objavljuje "Študentska založba Litera" u Mariboru, zaključuje trilogiju "Iksion, Iksia, Iks". S njom je slovenska književnost

dobila prvo opsežno antiutopijsko djelo, koje tretira preigravanje katastrofičnog kraja svijeta, koje 2012. godine među ljudima budi duhove zbog crnih predviđanja majskih proroka.

Stvaralački dah Remca očito ne popušta. Na svoju osemdesetogodišnjicu objavljuje u "Založbi Spirea" iz Slovenj Gradca sljedeći roman **Ostrostrelka** (2008.), koji je zbog elementarne erotike, kao pokretačke snage ljudskog života, uznemirio neke puritanske kritičare, no pobudio je i mnogo zanimanja i dobio hrpu pohvala. Erotika je inače značajni sastavni dio većine Remčevih djela, i on se posebno bavi budućim preživljavanjem ljudske vrste na ovom planetu. Kritičari, koji mu spočitavaju pornografiju, očito u svojem nazoru nemaju raščišćenih pojmova o granici između erotike i pornografije, žanra, koji ima samo jedan cilj – spolnu uzbuđenost čitalaca.

Svojevrsno iznenađenje je i objavljivanje pjesničkih zbirki **Otožne rože** (Otužne ruže, 2009.) i **Zamolčani stih** (Zamukli stihovi, 2011.) u kojima su skupljene Remčeve mladenačke ljubavne pjesme iz njegovoga ptujskoga razdoblja od godine 1952. do 1957. Te pjesme su, po nekim mišljenjima, danas nešto svježije, novo i privlačno, njih odlikuje dubok i čvrst ritam te majstorske rime.

U "Študentskoj založbi" potom izlazi njegov mitološko-utopijski roman **Mitrejin koder** (Mitrejin uvojak, 2011.), koji je svojevrsan spomenik njegovom rodnom gradu Ptuju, kojega namjerava, kako sam kaže, nastaviti u novu trilogiju.

Na kraju sljedeće godine, izdaje u vlastitoj nakladi zbirku pjesama **Pogrešanja** (Nedostajanja, 2012.), u kojoj su njegove najnovije pjesme. U njima pjesnik Miha Remec intimno progovara i sjeća se ljudi, kojih je u životu sreo i volio, istovremeno u pjesmama odražavaju ljudska nevolja u trenutnom, opredmećenom i razčovječenom svijetu.

Unatoč visokoj starosti Remec ne posustaje kao pisac. Godine 2018. objavljuje „Ptujsku trilogiju“ koju čine ZF romani **Klonski greh** (Klonski grijeh), **Pajčevine časa** (Paučine vremena, koautor Aleksandra Jelušič) i **Petovionsko razgrešenje** (koautor Aleksandra Jelušič). Te godine mu je izašla i zbirka izabranih ZF priča na engleskom pod naslovom **The Barrens** (Jalovi).

Opus Mihe Remca je velik i daje poseban pečat znanstveno-fantastičnom žanru ne samo u slovenskoj književnosti, nego i europskoj i svjetskoj.

Drago Bajt u knjizi "Vsevednik" (Sveznanje, TZS, 1991.) na strani 442., pod odrednicom "Roman i Antiutopijski roman" navodi: ...Zamjatin: Mi; Huxley: Krasni novi svijet; Orwell: 1948; Remec: Iksion..." O romanu *Prepoznavanje* je Bajt napisao da se „temelji na onim elementima koji su značajni za znanstveno-fantastični roman. Svijet Remčevog djela je prepoznatljiv utopijski svijet koji se zbog neskladnosti glavne junakinje sa zakonitostima toga svijeta preinačuje u naopaki utopijski svijet, u crnu utopiju ili antiutopiju.“

U četrdeset i prvom svesku "Literarnih leksikona" (DZS, 1994) Metka Kordigel također stavlja Remca uz bok Orwellu. Ona je između ostalog napisala: „U svojim znanstveno-fantastičnim romanima osamdesetih Mihe Remca se kao crvena nit provlače dvije teme: tema zagađene okoline i tema pojedinca koji se grčevito bori sačuvati svoju jedinstvenost, posebnost i nezamjenjivost nasuprot tendencijama okoline koja teži takve utopiti u takozvano društvo.“

Remec u slovenskoj književnoj sredini nije pobrao posebnog priznanja i pozornosti. Što je tome uzrok? Prije svega činjenica da najveći dio njegovog književnog opusa pripada žanru znanstvene fantastike koji je oduvijek bio podcijenjen u krugovima kritičara i historičara književnosti tzv. glavnog toka kako je nazivaju pisci toga žanra. Moramo naglasiti i da Remčeva djela toga žanra

svojom književnom kvalitetom i dubinom daleko nadilaze tipične predstavnike toga žanra. Drugi je što je sam Remec po prirodi skroman te, iako odavno član Društva slovenskih pisaca, nije se nikad nametao niti pripadao nekom klanu.

Njegova djela nisu u većoj mjeri prevedena ni na jezike Regiona a bilo je to očekivati nakon nagrade SFere iz Zagreba za roman i priču. Kad sam ga pitao je li bilo ponude za prijevode na hrvatski i srpski rekao mi je da je bilo od strane nekih pisaca pod uvjetom da on prevede njihova djela. Iako izvrsno vlada srpskim i hrvatskim Remec je to odbio jer se nije htio baviti prevođenjem niti djelovati na tzv. liniji „ti meni, ja tebi“.

Tek 2018. je objavljen na engleskom jeziku prijevod Remčevog romana „Nečista hći“ pod naslovom „The Barrens“. Knjiga je izašla u Sloveniji, no trebalo bi prevesti i druge Remčeve romane i da se objave u inozemstvu.

Prepoznavanje kao i drugi Remčevi znanstveno-fantastični romani i priče su na svjetskoj razini, a Miha Remec je ne samo najbolji pisac toga žanra na području Slovenije nego i bivše Jugoslavije i jedan od najboljih u svijetu.

Priredio Ž. Milenić

27.01.2020.g.

PR
DIOGEN pro kultura
<http://www.diogenpro.com>